

Knud Knudsen: Veien, reisen og landskapet
Torild Gjesvik

Prosjektbeskrivelse

Knud Knudsen, *Nærødalen, Sogn*

Knud Knudsen (1832–1915) var en av de viktigste fotonionerene i Norge, og som en av de første spesialiserte han seg på landskapsfotografier. I sitt arbeid utforsket han landet på kryss og tvers, men han tok ikke bare bilder av landskapene han oppsøkte, han tok også utallige bilder av veiene han reiste på. Knudsen var nærmest besatt av veier. Denne omfattende delen av Knudsens motivkrets har knapt fått oppmerksomhet tidligere. Det ønsker dette bokprosjektet å gjøre noe med.

I boken skal vi følge Knudsen på hans reiser gjennom det norske landskapet, langs gamle reiseruter og på flunkende nye veier. Boken vil presentere et unikt, variert og fascinerende billedmateriale med hovedfokus på enkelte utvalgte veier og landskap. Knudsen var aktiv som fotograf i annen halvdel av 1800-tallet, en periode da både fotografiet som medium og norsk veibygging var i rivende utvikling. Nye teknologier ble introdusert, landskapet ble omformet, og samtidig ble det gjort mer tilgjengelig for reisende fra både inn- og utland. Dette er perspektiver som vil bli utviklet i boken. I tillegg vil den inneholde nærstudier av Knudsens fotografier, og hans bilder vil bli sett i lys av 1800-tallets kunst- og billedproduksjon.

Bøker om norsk landskapskunst har gjerne hatt hovedfokus på fremstillinger av den ville natur, og mindre oppmerksomheten har blitt viet det bearbejdede og menneskeskapte landskapet. Slik sett vil denne boken representere noe nytt. Den vil kombinere perspektiver fra flere fagområder som kunst- og kulturhistorie, fotografihistorie, veihistorie, landskapsteori og kulturgeografi. (Teksten vil være forskningsbasert og reflekterende og boken vil dermed – både i profil og sjanger – skille seg tydelig fra Dreyer og Eriksens bok "Knud Knudsens album".)

Ideen til dette bokprosjektet fikk jeg etter å ha arbeidet med Knudsens fotografier i min doktoravhandling *The Road in Art: Three Cases from Nineteenth-Century Norway* (2015). I et av hovedkapitlene fokuserte jeg spesielt på hans bilder av Stalheimskleiva. Men Knudsens veibilder omfatter også mye mer, og fortjener å presenteres for et større publikum. Prosjektet *Norske turistveier* har de senere årene bidratt til at utvalgte veistrekninger har blitt profilert med utsiktsinstallasjoner, rasteplasser og andre arkitektoniske elementer. Turistveiene har vakt stor interesse både nasjonalt og internasjonalt. Dette viser vei- og landskapstematikkens relevans og aktualitet. En bok om veien, reisen og landskapet i Knudsens fotografier vil bidra til å gi denne tematikken historisk dybde og forankring.

Knud Knudsen, *Parti fra den nye vei, Odde i Hardanger*

Innholdsfortegnelse

Forord

Kapittel 1: Et liv i bevegelse

Stikkord: Presentasjon av Knudsen og miljøet han arbeidet i: Odda, familiegården Tokheim, studiereisen til Tyskland, forretningsbasen i Bergen. Knudsen som fruktdyrker og fotograf. Norge på 1800-tallet. Forutsetninger og frempek.

Kapittel 2: På veien med Knud Knudsen

Stikkord: Oversikt og bredde: Hvor reiste Knudsen? Hvilke veier brukte han? Hvordan reiste han? Hvordan fotograferte han? Koble opp mot veibygging i perioden. Inngang via Knudsens fotografier av den gamle og den nye veien i Odda.

Kapittel 3: Gamle ruter og nye veier

Stikkord: Knudsens utforskning av veimotivet: Fra nye versjoner av kjente motiv i voyage pittoresque-tradisjonen til eksperimentelle komposisjonsmåter og utvikling av nye komposisjonsskjemaer. Sammenlignende perspektiv.

Kapittel 4: Stalheimskleiva: Veiens slyng og elvens buktninger

Stikkord: Knudsens utforskning av forholdet mellom natur og vei i bildene. Perspektivere ut fra syn på natur og ny teknologi på norsk 1800-tall.

Kapittel 5: Fjellovergangskalligrafi: De nye fjellovergangene

Stikkord: Knudsens fotografier av de nye fjellovergangene (Haukeliveien, Geirangerveien, Strynefjellsveien). Peke fremover mot fjellovergangsmotiv som egen postkortgenre og Guttorm Guttormsgaards samling.

Kapittel 6: Brattlandsdalen: Geologisk dyp tid og teknologisk ny tid

Stikkord: Knudsens fotografier koblet opp mot 1800-tallets interesse for geologi og den tidlige tunnel-teknologien som ble innført i Brattlandsdalen. Den nye reiseruten: Stavanger – Brattlandsdalen – Røldal – Odda.

Kapittel 7: Ut i verden: Fotografienes reiser

Stikkord: Avsluttende kapittel: Turistmarkedet. Salg og utstillingsvirksomhet. Hvordan og til hvem solgte Knudsen sine fotografier? Deltakelse på verdensutstillingene. Veibildenes popularitet? Virkningshistorie.

Noter/litteratur/register